

УДК 378.147;811

Н. І. Годованець,
кандидат філософських наук, доцент
(Ужгородський національний університет)
natasha-godovanets@rambler.ru

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІШАНОГО МЕТОДУ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті представлено змішаний метод навчання іноземної мови. Подано різні трактування змішаного навчання. Окреслено переваги та недоліки даного методу. З'ясовано, що змішаний метод навчання комбінує положення граматики-перекладного і прямого методів. Граматика в даному методі відіграє значну роль. Виявлено що ефективність застосування змішаного типу залежить від рівня підготовки студентів, їх уміння вчитися самостійно, обирати оптимальні для них форми подання навчального матеріалу.

Ключові слова: метод, навчання, принципи, іноземна мова.

Постановка проблеми. Вивчення іноземних мов, досконале володіння ними у час високих технологій стало важливою складовою успіху сучасної людини та необхідним чинником самостійного розвитку. Мова є невід'ємною частиною цивілізації і культури кожного суспільства. В ній віддзеркалюються всілякі відмінності в способі бачення позамовної дійсності, а також норми і зразки збереження. Тому в процесі учіння і навчання іноземних мов відбувається конфронтація однаково як мовних систем, так і культур. Методи, що розвивалися протягом віків, мали фундаментальний вплив на моделювання процесу навчання і учіння іноземних мов.

Актуальність теми дослідження. Проблеми історії методики навчання іноземних мов висвітлюються в працях Г. С. Веделя [1], О. О. Миролубова [2], В. Є. Раушенбаха, І. В. Рахманова та інших науковців.

Метою статті є визначення особливостей змішаного методу навчання іноземних мов, окреслення переваг та недоліків змішаного підходу до навчання англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Проаналізувавши значну кількість наукової літератури, ми виявили, що існує низка трактувань змішаного навчання.

Так, С. Аллен (S. Allen), Ч. Грехем (Ch. Graham), Л. Р. Данькевич, Д. Юр (D. Ure) визначають змішане навчання як поєднання традиційних та дистанційних засобів і методів навчання, які, доповнюючи та збагачуючи один одного, дозволяють зробити процес навчання максимально ефективним [3: 8].

Б. І. Шуневич, у свою чергу, трактує змішане навчання як традиційне навчання, що передбачає діалогове навчання (on-line learning) під час позааудиторної роботи [4].

Ч. Дзюбан, Дж. Гартмен (J. Hartmann) вважають, що змішане навчання варто розглядати як певний підхід, що ефективно поєднує активну роботу в аудиторії із технічними можливостями всесвітньої мережі Інтернет [5].

Змішаний метод був найпоширенішим у Німеччині. Так як прямий метод мав недоліки і почав критикуватись, то вже в перші десятиліття ХХ століття з'явився так званий "змішаний метод", який комбінував положення граматики-перекладного і прямого методів, використовуючи поряд з інтуїцією свідомість і поряд з наочністю – переклад; граматика в ньому відіграє значну роль.

Технологія змішаного навчання стає найбільш затребуваною і ефективною при вивченні іноземної мови, оскільки вона, з одного боку, дозволяє максимально продуктивно організувати час викладача і окремо взятого студента, а з іншого боку, робить процес вивчення мови захоплюючим і доступним. З одного боку, це об'єднання строгих формальних засобів навчання (робота в класі, вивчення матеріалу мовного курсу) з неформальними (обговорення найважливіших аспектів навчального матеріалу за допомогою електронної пошти та Інтернет-конференцій). З іншого боку, це комбінування різних способів подачі навчального матеріалу (очне face-to-face, електронне online learning і самостійне навчання self-study learning) з використанням методики управління знаннями [5].

Характерним для змішаного методу була рекомендація щодо навчання граматиці. Як правило, на початковому етапі граматика вивчалася "практично", тобто без усвідомлення і виділення правил – інтуїтивно. На другому етапі всі представники вважали за необхідне аналізувати явища і спиратися на правила. На третьому етапі рекомендувалося проводити систематизацію вивченого раніше матеріалу. Характерним є також визнання усного вступного курсу, ставлення представників цього методу до рідної мови. Більшість як західних, так і вітчизняних методистів розглядали рідну мову як засіб семантизації та контролю. Допускався і переклад, але, звичайно, не в самому початку.

Таким чином, на початковому етапі більшість представників змішаного методу в своїх рекомендаціях наблизилися до більш помірних представників прямого методу. На середньому і старшому етапах представники цього методу наближаються до поглядів перекладного методу. На цих етапах відбувається не тільки свідоме навчання граматиці, а й систематизація граматичних знань.

І. Мейдингер (Meidinger), Г. Оллендорф (Ollendorf) представляли граматико-перекладний метод. Представники граматико-перекладного методу брали за основу навчання окремі слова та речення, що ілюстрували певні граматичні явища, тобто граматичні правила мови, яка вивчалась. Лінгвістичну основу цього методу складала ідея порівняльного мовознавства, згідно з якими мови не відрізняються у своїй мові, а їх елементи можуть взаємозамінюватись. Цей метод асоціюється з навчанням латини і є першим сформалізованим методом навчання іноземної мови. Його мета полягала у вивченні мови з метою вільного читання літературних текстів. Так, відомий німецький лінгвіст В. Гумбольдт (Humboldt) вважав, що метою викладання мови є повідомлення знань про її загальну структуру. Порівняльно-історичне мовознавство не мало значного впливу на методи викладання живих мов, оскільки свою увагу воно зосереджувало на стародавніх мовах, вважаючи їх вершиною мовного розвитку [7].

Мета застосування згаданої методики – інтелектуальний розвиток студентів, а саме розвиток у них логічного мислення шляхом засвоєння граматичних конструкцій іноземної мови і формування умінь та навичок читання літератури іноземною мовою для здобуття на основі цього нової інформації. Граматико-перекладна методика передбачає оволодіння іноземною мовою завдяки детальному аналізу і вивченню правил її граматики з подальшим застосуванням засвоєних знань у процесі виконання таких завдань, як переклад речень і текстів з іноземної мови на рідну і навпаки [7: 6].

Всередині, а особливо наприкінці XIX ст. граматико-перекладна методика витримала багато критики [7: 7], зокрема, щодо слабкого теоретичного обґрунтування, надто високих вимог до студентів (заучування великої кількості правил, слів та виразів, формування умінь бездоганного перекладу і т. д.), створення передумов для виникнення мовного бар'єру. Має ця методика і певні переваги: вона дозволяє тим, хто навчається, на високому рівні засвоювати правила граматики, відповідає потребам студентів із добре розвиненим аналітичним апаратом, котрі сприймають іноземну мову як сукупність моделей, комбінацій і граматичних правил.

Назвемо основні принципи перекладних методів навчання іноземних мов:

1) писемне мовлення як основа навчання (розмовна мова вважалася на той час відхиленням від існуючої норми);

2) синтез і дедукція як найголовніші процеси логічного мислення, що зумовлюють заучування граматичних правил та слів і складання на їх основі речень, а також аналіз як провідний процес логічного мислення та дослівний переклад зв'язних оригінальних текстів;

3) засвоєння мовного матеріалу шляхом перекладу та механічного заучування, а також застосування аналогії (у текстуально-перекладному методі), тобто на базі рідної мови.

Головними досягненнями перекладних методів є деякі прийоми роботи з текстом (аналіз та переклад важких місць, пошук у тексті вивченого лексичного та граматичного матеріалу, встановлення різноманітних аналогій із рідною мовою і т. ін.), які використовуються в навчанні і в наш час. Проте перші в історії методики перекладні методи мали серйозні недоліки. Вони були погано орієнтовані на оволодіння мовою як засобом спілкування, навіть у плані навчання читання. Основною їх метою було одержання загальної освіти, яку розуміли як розвиток логічного мислення в результаті вивчення граматики або як загальний розвиток шляхом читання та перекладу текстів. Характерним для цих методів був відрив форми від змісту. Так, при граматико-перекладному методі в деяких підручниках для вправ навмисно підбирались зовсім не пов'язані одне з одним речення, щоб не відволікати увагу учнів від форми, яка в мові визнавалася єдиним об'єктом вивчення [8].

У розробці прямого методу брали участь психологи й лінгвісти – Б. Еггерт (B. Eggert), О. Есперсен (O. Jespersen), П. Пассі (P. Passy), Г. Світ (H. Sweet), В. Фієтор (W. Victor) та інші, а також методисти – М. Вендт (M. Vendt), Ш. Швейцер (Sh. Schweitzer) та ін. [9].

Термін "прямий метод" використовувався серед прихильників такого методу, які намагалися асоціювати лексичні одиниці іноземної мови безпосередньо з їх значенням, оминаючи рідну мову, у навчальному процесі. Спочатку цей метод стосувався навчання лише усного мовлення. Згодом ставилися й інші практичні цілі, зокрема навчання читання. Об'єктом навчання стала жива іноземна мова. Залучаючи рідну мову, як стверджували прихильники прямого методу, неможливо сформувати у тих, хто навчається, відчуття чужої мови. Такий шлях вивчення мови вбачався більш простим і більш коротким. Проводячи аналогію із природним способом засвоєння рідної мови прихильники методу знаходили підтвердження правильності цих положень.

Основні положення прямого методу зводяться до наступного: в основі навчання іноземним мовам повинні бути покладені ті ж фізіологічні й психологічні закономірності, що й при навчанні рідної мови; головну роль у мовній діяльності грають пам'ять і відчуття, а не мислення. Весь процес навчання за цим методом зводиться до того, щоб створити атмосферу іноземної мови. Прихильники прямих методів прагнули виключити рідну мову під час навчання іноземної, застосовували одномовні способи семантизації мовного матеріалу, намагаючись встановити "прямі" зв'язки слова й поняття, що знайшло відображення в самій назві методу. Особлива роль надавалась наочності: зовнішньо-предметно-зображальній, дійовій, "внутрішній",

контекстуальній, що здатні допомогти встановленню цих "прямих" зв'язків між предметами і явищами, з одного боку, та їх словесними варіантами іноземною мовою, з іншого боку.

Ефективність застосування змішаного типу залежить від рівня підготовки студентів, їх уміння вчитися самостійно, обирати оптимальні для них форми подання навчального матеріалу. Елементи моделі змішаного навчання, при їх інтеграції на рівні компонентів, повинні розміщуватися в єдиному освітньому середовищі, однією з істотних властивостей якого є надання студентам доступу до великих масивів інформації [10: 12].

До переваг застосування змішаного підходу відносимо:

- можливість реалізації індивідуального підходу в процесі навчання іноземної мови;
- ефективність та продуктивність процесу навчання;
- гнучкість – можливість навчатися як у зручний для студента час, так і в потрібному для нього темпі, пристосованість до індивідуальних потреб та особливостей студентів;
- інноваційність – постійні зміни та розвиток навчального процесу;
- методична різноманітність форм, методів, засобів, режимів, прийомів навчання;
- легкість в організації повторення вивченого матеріалу;
- інтерактивність.

Водночас під час організації навчального процесу за моделлю змішаного навчання варто враховувати можливі труднощі, а саме:

- необхідність оснащення університетів достатньою кількістю комп'ютерів та оновлення програмного забезпечення;
- значні затрати часу на підготовку до занять із використанням інноваційних технологій;
- майже повна відсутність спеціального програмного забезпечення для створення навчальних матеріалів.

Оскільки модель змішаного навчання органічно поєднує навчання із використанням інноваційних технологій, то вона відповідно може базуватися на принципах як одного, так й іншого навчання. У той же час змішане навчання є новоутворенням, що ґрунтується і на якісно нових принципах.

Основними принципами змішаного навчання є:

- принцип особистісно орієнтованого навчання;
- принцип діяльнісного характеру навчання;
- принцип пріоритетності педагогічно-методичного підходу;
- принцип методичної значимості застосування нових інформаційних технологій;
- принцип мобільності навчання;
- принцип гнучкості, адаптивності та регламентації;
- принцип системності навчання;
- принцип сприяння саморозвитку та самоосвіті;
- принцип інформаційної доступності;
- принцип новизни та ситуативності;
- принцип комунікативності та комунікативного навчання англійської мови;
- принцип взаємопов'язаного навчання мови і культури;
- принцип професійної спрямованості іншомовного спілкування [3].

Таким чином, усі перераховані вище принципи змішаного навчання можна умовно поділити на загальнодидактичні, методичні, загальні і спеціальні або характерні саме для організації навчання змішаного типу. На наш погляд, згадані вище принципи є підґрунтям для організації змішаного навчання англійської мови студентів вищих закладів освіти.

Висновки. Отже, на нашу думку використання змішаного методу у вивченні іноземної мови дозволяє отримати наступні позитивні результати: підвищити мотивацію студентів до наукової діяльності, урізноманітнити методи та інструменти навчання студентів іноземної мови, здійснювати акцент на самостійному опрацюванні матеріалів студентами, підсилити традиційні методи та інструменти навчання іноземної мови новітніми. Позитивним досягненням змішаного методу є навчання граматики як важливої частини вивчення мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Ведель Г. Е. Из истории методов преподавания иностранных языков / Г. Е. Ведель. – Воронеж : Изд-во Воронеж. ун-та, 1979. – 54 с.
2. Миролубов А. А. История отечественной методики обучения иностранным языкам : [монография] / А. А. Миролубов. – М. : Ступени ; Инфа-М, 2002. – 448 с.
3. Данькевич Л. Р. Ефективність застосування системи змішаного навчання у викладанні ділової англійської мови [Електронний ресурс] / Л. Р. Данькевич // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – К. : НУБПУ, 2009. – Випуск 137. – Режим доступу до статті : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnu/2009_137/09dlr.pdf.

4. Шуневич Б. І. Тенденція розвитку складових частин організації дистанційного навчання / Б. І. Шуневич // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Львів : Видавництво ЛНУ, 2009. – № 653. – С. 231–239.
5. Blended Learning [Elektronnyy resurs] / [Dziuban Charles D., Hartman Joel L., Moskal Patsy D. // Center for Applied Research. Research Bulletin. – 2004. – № 7. – Rezhym dostupu : <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ERB0407.pdf>.
6. Костина Е. В. Модель смешанного обучения (Blended Learning) и ее использование в преподавании иностранных языков / Е. В. Костина // Известия высших учебных заведений. Серия : Гуманитарные науки. – 2010. – Т. 1, № 2. – С. 141–144.
7. Richards J. C. Approaches and Methods in Language Teaching / J. Richards, T. Rodgers. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 270 p.
8. Основные направления в методике преподавания иностранных языков в XIX-XX вв. / [Рахманов И. В., Гез Н. И. и др.]. – М. : Педагогика, 1972. – 320 с.
9. Китайгородская Г. А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам / Галина Александровна Китайгородская. – М. : Высшая школа, 1986. – 112 с.
10. Балик Н. Технология смешанного обучения в процессе изучения современных информационных технологий студентами химико-биологических факультетов педагогических университетов / Н. Балик, Г. Шмигер // Наукові записки ТНПУ. Серія : Педагогіка. – 2011. – № 1. – С. 10–17

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Vedel' G. E. Iz istorii metodov prepodavaniya inostrannykh yazykov [From the History of Methods of Foreign Languages Teaching] / G. Vedel'. – Voronezh : Izd-vo Voronezh. un-ta, 1979. – 54 s.
2. Myrolyubov A. A. Istoriya otechestvennoy metodiki obucheniya inostrannym yazykam [The History of National Methods of Teaching Foreign Languages] : [monografiya] / A. A. Myrolyubov. – M. : Stupeni ; InfA-M., 2002. – 448 s.
3. Dan'kevych L. R. Efektyvnist' zastosuvannya systemy zmishanogo navchannya u vykladanni dilovoyi angliys'koyi movy [The Efficiency of Using the System of the Blended Learning in Teaching Business English] [Elektronnyy resurs] / L. R. Dan'kevych // Naukovyy visnyk Natsional'nogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy [The Scientific Journal of the National University of Bioresources and Nature Usage of Ukraine] – K. : NUBPU, 2009. – Vypusk 137. – Rezhym dostupu do statii : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnau/2009_137/09dlr.pdf.
4. Shunevych B. I. Tendentsiia rozvytku skladovykh chastyn organizatsii dystantsiynogo navchannya [The Tendency of Components Development of the Distance Education Organization] / B. I. Shunevych // Visnyk Natsional'nogo universytetu "L'viv'ska politekhnikha" [The National university "Lviv Polytechnic" Journal]. – L'viv : Vydavnytstvo LNU, 2009. – № 653. – S. 231–239.
5. Blended Learning [Elektronnyy resurs] / [Dziuban Charles D., Hartman Joel L., Moskal Patsy D. // Center for Applied Research. Research Bulletin. – 2004. – № 7. – Rezhym dostupu : <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/ERB0407.pdf>.
6. Kostina E. V. Model' smeshanogo obucheniya (Blended Learning) i eio ispol'zovanie v prepodavanii inostrannykh yazykov [The Blended Learning Model and its Use in the Teaching Foreign Languages] / E. V. Kostina // Izvestiya vysshykh uchebnykh zavedeniy. Seriya : Gumanitarnye nauki [News of Higher Educational Establishments. Series : Humane Sciences]. – 2010. – Т. 1. – № 2. – С. 141–144.
7. Richards J. C. Approaches and Methods in Language Teaching / J. Richards, T. Rodgers. – Cambridge : Cambridge University Press, 2001. – 270 p.
8. Osnovnye napravleniia v metodike prepodavaniia inostrannykh yazykov XIX-XX vv. [Main Directions in the Methodology of Teaching the Foreign Languages in the XIX-XX Centuries] / [Rakhmanov I. V., Gez N. I. i dr.]. – M. : Pedagogika, 1972. – 320 s.
9. Kitaygorodskaiia G. A. Metodika intensivnogo obucheniya inostrannym yazykam [Methodology of Intensive Teaching Foreign Languages] / G. A. Kitaygorodskaiia. – M. : Vysshaia shkola, 1986. – 112 s.
10. Balik N. Tekhnologiya smeshanogo obucheniya v protsesse izucheniya sovremennykh informatsionnykh tekhnologiy studentami khimiko-biologicheskikh fakul'tetov pedagogicheskikh universitetov [The Technology of the Blended Learning in the Course of Studying the Modern Informational Technologies by Students of Chemical and Biological Faculties of Pedagogical Universities] / N. Balik, G. Shmiger // Naukovi zapysky TNPU. Seriya : Pedagogika [Scientific Notes of Ternopil' National Pedagogical University. Series : Pedagogy]. – 2011. – № 1. – S. 10–17

Матеріал надійшов до редакції 13.08. 2014 р.

Годованець Н. І. Особенности смешанного метода обучения иностранному языку.

В статье представлен смешанный метод обучения иностранному языку. Представлены различные трактовки смешанного обучения. Очерчены преимущества и недостатки данного метода. Выяснено, что смешанный метод обучения комбинирует положение грамматико-переводного и прямого методов. Грамматика в данном методе играет значительную роль. Выявлено, что эффективность применения смешанного типа зависит от уровня подготовки студентов, их умения учиться самостоятельно, выбирать оптимальные для них формы представления учебного материала.

Ключевые слова: метод, обучение, принципы, иностранный язык.

Hodovanets N. I. Features of the Mixed Method of the Foreign Language Teaching.

In article the mixed method of learning a foreign language is considered. Various treatments of the mixed training are presented. Advantages and shortcomings of this method are outlined. It is found out that the mixed method of training combines the grammar-translation position and direct methods. Around the turn-of-the-century, language students often translated cumbersome volumes from Classical Greek or Latin into English via this approach. It consisted mainly of the exhaustive use of dictionaries, explanations of grammatical rules, some sample sentences and exercise drills to practice new structures. The direct method presented the discussion in the target language as the major priority. The reference to English equivalents became discouraged. The teacher / student interaction became fuller. Guessing the context or content, completing fill-ins and doing "cloze" exercises were the order of the day. Accuracy in the pronunciation and oral expression became vital. Examples to be followed became the main intention. It is revealed that the efficiency of the mixed type application depends on the level of the students' training, from their ability to study independently, choose the optimum forms of representing the training material. It is found out that the research of mixed methods can reveal social psychological constructs such as motivation, offer new perspectives where previous studies have been contradictory and can accommodate multiple theoretical frameworks.

Key words: method, training, principles, foreign language.